

Asia: VN/5904/2019

Luonnos Suomen arktisen politiikan strategiaksi

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

SUOMEN ARKTISEN POLITIIKAN STRATEGIA - Keskuskauppakamarin lausunto strategialuonnoksesta

TAUSTA

Hallitusohjelman mukaisesti valmisteltu ehdotus Suomen arktisesta strategiasta on nyt lausuntokierroksella. Kauppakamarien edustajat ovat osallistuneet strategian valmistelun sidosryhmäkuulemisissa ja Arktisessa neuvottelukunnassa, jossa jäsenenä Lapin ja Oulun kauppakamarin asiantuntijat. Keskuskauppakamarin hallitus on 26.3.2020 vahvistanut Keskuskauppakamarin linjaukset Suomen arktisesta strategiasta yrityselämän näkökulmasta, miltä pohjalta kommentoimme strategialuonnosta.

YLEISET KOMMENTIT

Strategialuonnos on sinänsä kattava ja monipuolinen läpileikkaus Suomen kannalta keskeistä arktiseen alueeseen ja yhteistyöhön liittyvistä kysymyksistä. Strategialuonnos on pituudeltaan varsin sopiva ja tavoitetilan sekä strategisten toimenpiteiden yksityiskohtainen määrittely tuo käytännönläheisyyttä ja tiekarttaa strategian toimenpanolle. Haluaisimme kuitenkin korostaa seuraavia seikkoja strategiassa kokonaisuudessaan ja sen sanavalinnoissa.

- Kestävä ja suotuisa talouskasvu on yhä elintärkeä arktiselle alueelle ja yhteistyölle

Arktiseen talouteen ja liiketoimintaan liittyvät kirjaukset ovat vähäisemmät kuin edellisessä strategiassa. Strategia alkaa Agenda 2030:n tavoitteiden arvioinnilla arktisen alueen kannalta, mutta talous jää vähäiselle analyysille.

Euroopan ja Suomen arktinen alue poikkeaa kaikista muista, koska taloudellisella toiminnalla mukaan lukien suurteollisuus on alueella pitkät perinteet. Talouskasvun avulla alueella asuville ihmisille on luotava jatkossakin elämisen mahdollisuuksia, investointeja ja työpaikkoja. Suomen, Norjan ja Ruotsin pohjoisosien taloudellinen kehitys on ollut viime vuosina voimakasta. Myös Venäjän kuten Murmanskin ja Arkangelin alueiden kehitys vaikuttaa Suomeen ja sitä olisi hyödynnettävä nykyistä paremmin. Esimerkiksi Murmanskin alueen merkitys Jamalin LNG-tuotannon tukikohtana ja kuljetusten solmukohtana on jo merkittävä. Arktisen alueen luonnonvarat ovat merkittävät ja yhä pääasiallisesti hyödyntämättä. Koillisväylän merireitit ja rautatieyhteydet Aasian ja Euroopan kesken avaavat uusia mahdollisuuksia talousyhteistyölle sekä korostavat arktisen alueen merkitystä myös maailman taloudessa.

Geopoliittisista syistä maailma ja arktinen yhteistyö ovat toki muuttuneet, mutta silti talouden merkitys arktisen alueen hyvinvoinnille ja arktisessa yhteistyössä laajemminkin on yhä erittäin keskeinen. Teollisuuden muutos, teknologian murros, uudet liikenneväylät ja infrastruktuurihankkeet, kasvava raaka-aineiden ja energian tarve sekä etätöiden ja matkustamisen uusi normaali sekä ilmastonmuutos vahvistavat lähivuosina kauppa- ja talouskysymysten merkitystä arktisella alueella ja arktisessa yhteistyössä. Talouden merkitystä lyhyellä ja pitkällä aikavälillä arktisessa yhteistyössä ei pidä unohtaa eikä aliarvioida. Tämä pitää näkyä myös Suomen strategiassa.

Selkeimmin talous ja liiketoimintamahdollisuudet tuodaan esille Painopistealueille 3.1. Osaaminen, elinkeinot ja 4. Infrastruktuuri ja logistiikka eli käytännössä vasta strategian sivulla 21/32.

Edellä mainitun johdosta ehdotamme, että talouden ja liiketoimintamahdollisuuksien merkitystä korostetaan ja konkretisoidaan lopullisessa strategiassa nykyistä vahvemmin. Esimerkiksi arktisen alueen nykyisiä ja arvioituja investointeja sekä kauppavirtoja voisi avata syvällisemmin strategiassa.

- Taloudellinen hyvinvointi ja ympäristön suojelu eivät ole ristiriidassa keskenään

Euroopan ja Suomen arktisella alueella on mahdollista toimia tavalla, joka varmistaa kestävä talouskasvun alueen raaka-aineiden, mineraalien ja muiden mahdollisuuksien hyödyntämisen ainutlaatuista luontoa ja ilmastoa vaarantamatta. Suomi voi omalla esimerkillään osoittaa, että taloudellinen hyvinvointi ja ympäristönsuojelu tukevat toisiaan. Kestävä liiketoiminta pitää olla olennainen tekijä matkailussa ja liikenteessä, kaivos- ja metsäteollisuudessa sekä muiden alueen taloudellisten toimijoiden keskuudessa. Suomen pitää omalla esimerkillä osoittaa tämän toimivuus käytännössä ja levittää toimivia käytäntöjä muualle arktisella alueella esimerkiksi

resurssitehokkuudessa ja vähäpäästöisyydessä sekä kiertotaloudessa. Tämä avaa Suomelle myös uusia vientimahdollisuuksia ja vahvistaa kestävästä kasvusta arktisella alueella.

Edellä mainitun johdosta ehdotamme, että kestävä talouden ja sitä edistävien liiketoimintaratkaisuiden merkitystä entisestään korostetaan ja jopa konkretisoidaan lopullisessa strategiassa nykyistä vahvemmin. Yksityinen osaaminen ja uudet teknologiathan ovat keino vahvistaa kestävästä kasvusta ja täyttää myös Agenda 2030:n tavoitteita arktisella alueella.

- Suomen on otettava johtava rooli arktisissa asioissa EU:ssa

Muuttuva geopolitiikka ja globaalit megatrendit vaikuttavat väistämättä Euroopan unioniin, Suomeen ja arktiseen yhteistyöhön - poliittisesti ja taloudellisesti. Tämä muutos on otettava huomioon Suomen arktisessa strategiassa ja sen suositteluissa toimenpiteissä, kuten strategialuonnoksen tilannekuvassa (s. 6-10) tätä varsin hyvin avataan.

Euroopan komission nykyisessä työohjelmassa arktiset asiat eivät ole vahvasti esillä. EU-maista Suomella on luontevimmat lähtökohdat ottaa johtajuus EU:ssa – sisäisesti ja ulkoisesti. Suomen on varmistettava, että arktiset asiat ovat jatkossakin keskeinen osa EU:n agenda ja sillä on riittävät resurssit.

Strategiassa (s. 9) Euroopan unionin toimia arktisessa yhteistyössä avataan muutamassa kappaleessa. Mielestämme Suomen on nyt syytä aktiivisesti vaikuttaa valmisteilla olevaan EU:n arktiseen strategiaan ja varmistettava, että se vastaa Suomen tavoitteita.

Edellä mainitun johdosta ehdotamme, että Suomi panostaa EU:ssa järjestelmälliseen vaikuttamiseen arktisissa asioissa ja varmistaa, että EU:n uusi arktinen strategia tukee Suomen poliittisia ja taloudellisia tavoitteita arktisessa yhteistyössä jatkossakin.

- Suomen arktinen politiikka on oltava yli hallituskausien ja politiikkarajojen menevä

Arktista yhteistyötä ja taloutta on kehitettävä Lapin ja Pohjois-Suomen erityistarpeet huomioiden mutta samalla sen merkitystä koko Suomen taloudelle vahvistaa. Suomessa on ymmärrettävä uusien globaalien, arktista aluetta koskevien kuljetusreittien, kuten Koillisväylän mahdollisuudet ja vaikutukset pitkällä aikavälillä Suomen ja Euroopan kannalta. Arktinen politiikka ei saa jäädä ulko-

talous- ja elinkeinopolitiikasta erilliseksi saarekkeeseen, vaan on nähtävä osana kansainvälistä ja kansallista taloutta ja politiikkaa.

Arktisen strategian toimenpide-esityksillä tulee olla toteutuksen määräaika ja tarvittava rahoitus. Strategiaa on voitava tarkistaa tilanteen tai olosuhteiden muuttuessa. Suomen arktinen politiikka ja sen toteutus pitää olla määrätietoista, mutta myös pitkäjännitteistä, yli hallituskausien jatkuvaa työtä poliittisten ja taloudellisten tavoitteiden saavuttamiseksi.

Edellä mainitun johdosta ehdotamme, että strategian linjauksissa korostetaan yli hallituskausien menevää Suomen arktista politiikkaa ja sen riittävää resurssointia sekä toimenpideohjelmaan asetetaan ajallisia tavoitteita.

YKSITYISKOHTAISET KOMMENTIT - PAINOPISTEALUEET

- Painopisteet – otsikointi

Strategia keskittyy selvästi neljään, perusteltuun painopistealueeseen:

- o Ilmastonmuutos
- o Asukkaat
- o Osaaminen
- o Infrastrukturi

Toiminnallisesti ja viestinnällisesti ilmaisu ”asukkaat” voisi harkita korvattavaksi ilmaisulla ”ihmiset”. Myös ilmaisu ”talous” olisi perusteltua nostaa jopa otsikkotasolle.

Edellä mainitun johdosta ehdotamme harkittavaksi seuraavia otsikoita painopistealueiksi:

- o Ilmastonmuutos, hillintä, sopeutuminen ja kestävä kasvu
 - o Ihmiset, hyvinvointi, alkuperäiskansat ja kulttuurit
 - o Osaaminen, talous, elinkeinot ja tutkimus
 - o Infrastrukturi ja logistiikka
- Painopistealue 1: Ilmastonmuutos, hillintä ja sopeutuminen

Jaamme strategiassa esitetyn näkemyksen siitä, että ilmastonmuutoksen torjunta on kaikkien tehtävä ja pitää tavoitetta erittäin tärkeänä. Luonnokseen on kirjattu strategisena toimenpiteenä Suomen edellä kävijyyden vahvistaminen ilmastonmuutoksen hillinnässä ja fossiilista polttoaineista luopumisessa.

Mielestämme liikenteen viherryttäminen etenee nopeasti erityisesti EU-tason lainsäädäntötoimissa ja Suomella on paljon annettavaa erityisesti liikenteen digitaalisten ratkaisujen osalta. Haluamme kuitenkin korostaa sitä, että strategisissa toimenpiteissä tulee huomioida arktisen alueen olosuhteet, jotka asettavat oman haasteensa uusien teknologioiden käyttöönotolle. Pidämme hyvänä sitä, että luonnoksessa on tunnistettu pohjoisten alueiden infrastruktuurin ylläpidon ja kehittämisen merkitys.

- Painopistealue 2.1: Aukkaat, hyvinvoinnin edistäminen

Strategiassa (s. 15-18) käydään kattavasti lävitse arktisella alueella elämiseen liittyviä mahdollisuuksia ja haasteita. Tavoitetila ja strategiset toimenpiteet esitellään laajasti ja käytännönläheisesti.

Strategiassa (s. 16) todetaan taloudellisten aktiviteettien arktisella alueella lisääntyneen, mikä osaltaan on heikentänyt mahdollisuuksia perinteiseen elinkeinokeinoja ja kulttuurin harjoittamiseen. Tämä varmastikin pitää paikkansa, mutta toisaalta kasvava kiinnostus arktista aluetta kohtaan voi myös vaikuttaa myönteisesti mahdollisuuksiin perinteisten elinkeinojen harjoittamiseen ja jopa vahvistaa perinteisiä kulttuureja.

Mielestämme muutos voi olla myös uusi mahdollisuus perinteisille elinkeinoille ja kulttuurille, jos niiden vaatimat erityispiirteet riittävästi huomioidaan jatkossa osana arktiseen alueen taloutta ja yhteiskunnallista kehitystä. Esimerkiksi kestävästi toteutettu matkailu tai muu elinkeinotoiminta voi vahvistaa myös perinteisten elinkeinojen ja kulttuurin asemaa arktisella alueella.

- Painopistealue 2.2: Aukkaat, alkuperäiskansojen oikeudet

Strategiassa (s. 18-21) käydään kattavasti lävitse arktisella alueella asuvien alkuperäiskansojen erityistarpeita ja oikeuksia. Tavoitetila ja strategiset toimenpiteet esitellään laajasti ja käytännönläheisesti. Tässä osiossa on nostettu esille esteitä ja rajoitteita, jotka vaikuttavat taloudelliseen yhteistyöhön alueella, kuten ”Rajaesteitä puretaan ja rajayhteistyötä vahvistetaan muun muassa saamenkielisten palveluiden parantamiseksi”.

Mielestämme on tärkeätä, että jatkossa helpotetaan myös kaikkien alueella asuvien ihmisten ja toimivien yritysten yli valtioiden rajat menevää yhteistyötä ja työntekoa sekä julkisten ja yksityisten palveluiden hyödyntämistä. Tämä tavoite olisi hyvä käydä ilmi strategiasta.

- Painopistealue 3.1: Osaaminen, elinkeinot

Strategiassa (s. 21-24) käydään kattavasti lävitse arktisella alueella tehtävään taloudelliseen yhteistyöhön ja liiketoimintaan liittyviä mahdollisuuksia ja haasteita. Tavoitetila ja strategiset toimenpiteet esitellään laajasti ja käytännönläheisesti.

Mielestämme talouden ja elinkeinojen esittelystä jäävät vähemmälle huomiolle pohjoisen Suomen talouden keskeiset, perinteiset toimialat, kuten metsä-, metalli-, energia- ja kaivosteollisuus sekä ict-teollisuus. Strategiassa, sen tilannekuvassa ja tavoitetilassa sekä toimenpiteissä ei lainkaan mainita uusia, kasvupotentiaalia omaavia aloja, kuten akkuteollisuus, tekoäly- ja datatalous sekä fossiilivapaan teräksen tuotanto.

Strategisissa toimenpiteissä todetaan tarve ”muodostaa yhteinen arktisen osaamisen tilannekuva ja huomioida synergia muihin elinkeino- ja innovaatiopolitiikkaa edistäviin toimenpiteisiin kaikilla toimialoilla”.

Mielestämme edellä mainitun lisäksi Suomessa on oltava jatkuvasti ajan tasalla oleva, faktoihin perustuva näkemys arktisen alueen taloudellisesta kehityksestä mukaan lukien nykyiset elinkeinot, tavaravirrat, logistiikka ja investoinnit talousvaikutuksineen arktisen alueelle ja koko Suomen kannalta.

Mielestämme tarvitaan myös kokonaisvaltainen ja säännöllisesti päivitettävä kuva Suomen kannalta keskeisistä, suunnitteilla olevista taloushankkeista ja investoineista arktisella alueella Suomen kannalta. Hyvä esimerkkinä voidaan mainita Lapin kauppakamarin jo vuosittain toteuttama ja Arctic Business Forumin yhteydessä julkaisema selvitys asiasta.

Strategisissa toimenpiteissä todetaan tarve ”yhdistää arktinen kysyntä kotimaisen tarjoaman kanssa ja kohdentaa tutkimus- ja kehitystoimintaa uusien ratkaisuiden löytämiseksi”.

Asetettu tavoite on perusteltu, mutta varsin yleinen. Keskeistä on, että strategian käytännön toteuttamisessa Suomen arktinen liiketoiminta on uudelleenarvioitava ja organisoitava yrityselämän yhteistyöllä Business Finlandin, kauppakamarien ja muiden keskeisten toimijoiden johdolla. Esimerkkinä Business Finland voi ottaa mallia Norjassa toimivista Innovasjon Norge

yrittäjäkeskuksista. Yritysten keskuudessa ei toistaiseksi ole ilmennyt laajaa kiinnostusta erillisen Arctic Business Office -mallisen yhtiön perustamiseen, joten tässä vaiheessa Business Finland voi toimia suomalaisyritysten arktisen talousyhteistyön alustana ja koordinoijana. Erityisesti alueella vaikuttavat kauppakamarit voivat jo olemassa olevien yhteistyömuotojen puitteissa, toiminnallaan ja omilla suorilla yhteyksillään edistää arktista yhteistyötä alueellisesti, kansallisesti, kansainvälisesti ja EU-tasolla.

Mielestämme Suomessa on uskallettava myös kriittisesti arvioida sitä, millaista lisäarvoa osallistuminen Arktisen talousneuvoston on tuottanut Suomelle ja erityisesti yrityksille. Tämän arvion jälkeen on kehitettävä Suomen osallistumista Arktisen talousneuvoston toimintaan ja sitä koskevaa kansallista yritys-elämän yhteistyötä. Toistaiseksi talousneuvoston toiminta on hyödyttänyt hyvin suppeata määrää yrityksiä Suomessa ja se on jäänyt hyvin ulkokohtaiseksi useille arktisen alueen liiketoiminnassa mukana oleville yrityksille.

Edellä mainitun johdosta ehdotamme kohtaan Strategiset toimenpiteet lisättävän seuraavat tekstikohdat (s. 24):

- o Seurataan jatkuvasti Suomessa ja Suomen kannalta keskeisillä arktisilla alueilla kuten Ruotsissa, Norjassa ja Venäjällä tapahtumaan talouden ja investointien kehitystä sekä julkaistaan tästä säännöllisesti Arktisen talouden katsauksia.
- o Kehitetään Suomessa arktiseen talouteen liittyvää yhteistyötä hyödyntäen BusinessFinlandin, kehitysyhtiöiden ja yritys-elämän järjestöjen sekä muiden toimijoiden yhteistyötä ja työnjakoa sekä hyödynnetään jo rajat ylittävää kauppakamarien yhteistyötä arktisella alueella.
- o Arvioidaan Arktisen talousneuvoston työtä ottaen huomioon yritysten tarpeet ja kehitetään käytännönläheisesti yritys-yhteistyötä ja työnjakoa eri toimijoiden kesken.
- Painopistealue 3.2: Osaaminen, huippuluokan tutkimus

Strategiassa (s. 25-27) käydään kattavasti lävitse arktisen alueen tutkimusyhteistyön mahdollisuuksia ja haasteita. Tavoitetila ja strategiset toimenpiteet esitellään laajasti ja käytännönläheisesti.

Korostamme tarvetta tiivistää tutkimusyhteistyötä eri toimijoiden kesken ja vuorovaikutusta yritys-elämän kanssa, jotta tutkimustyön tuloksia voitaisiin nykyistä laajemmin ja syvällisemmin hyödyntää myös arktisen talousyhteistyön syventämisessä.

Edellä mainitun johdosta ehdotamme kohtaan Strategiset toimenpiteet lisättävän seuraavat tekstikohdat (s. 26):

o Tiivistetään kaikkien arktista tutkimusta tekevien yliopistojen ja muiden oppilaitosten ja tieteellistä arktista tutkimusta tekevien tahojen yhteistyötä sekä varmistetaan toimiva yhteistyö Arktisen keskuksen koordinaativastuuta vahvistaen.

- Painopistealue 4 Infrastruktuuri ja logistiikka

Pidämme hyvänä, että eurooppalaiset liikenneverkot (TEN-T) on tuotu esille luonnoksessa. 12-vuotisen liikennejärjestelmäsuunnitelman heikkoutena tällä hetkellä kuitenkin on, ettei siinä tunnisteta riittävällä tavalla Suomen liitettävyyttä muuhun Eurooppaan tai lähialueisiin liikenneyhteyksien avulla. Strategisten toimenpiteiden osalta

Ehdotamme, että TEN-T verkkojen luonnokseen kirjataan selkeästi EU-rahoituksen parempi hyödyntäminen tulevaisuudessa. Lisäksi Keskuskauppakamari haluaa kiinnittää huomiota siihen, että valtakunnallisessa liikennejärjestelmäsuunnitelmassa on tuotu esille, että TEN-T ydinverkkoon kuuluvien maanteiden osalta, valtio tulee mahdollisesti hakemaan poikkeusta siihen, ettei TEN-T verkolle asetettuja kriteerejä tulla täyttämään vuoteen 2030 mennessä. Tämä liikenne 12-suunnitelmaan tehty kirjaus koskettaa erityisesti valtatie neljää ja mikäli poikkeusmahdollisuutta Euroopan komissiolta haetaan, on myös harkittava tarkoin, miten se vaikuttaa valtatie neljän asemaan osana TEN-T verkkoja.

Merenkulun osalta kannatamme kannattaa lämpimästi tehokasta vaikuttamista kansainvälisessä merenkulkujärjestössä sekä yhteistyötä naapurimaiden kanssa jäänmurtokaluston osalta. Lisäksi pidämme erityisen tärkeänä, että suomalaisesta talvimerenkulun erityisosaamisesta huolehditaan. Tiedonvaihdon kehittäminen satamien ja alusten välillä on tärkeää, mutta emme näe tarvetta mainita sitä osana tätä luonnosta, koska on osa kansainvälistä sääntelyä.

Helsingissä 12.3.2021

KESKUSKAUPPAKAMARI

Toimeksisaaneena

Timo Vuori Päivi Wood

Johtaja Johtava asiantuntija

Vuori Timo
Kansainvälinen kauppakamari ICC Finland

Vuori Timo
Keskuskauppakamari - Johtaja Timo Vuori / Kv- ja EU -asiat ja johtava
asiantuntija Päivi Wood / Elinkeinopolitiikka ja liikenne -
Keskuskauppakamari